

Spela vidare

EN ANTOLOGI OM VAD SOM
FÅR UNGA ATT FORTSÄTTA IDROTTA

Spela vidare

En antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta

Centrum för idrottsforskning är statens sektorsorgan för idrottsforskning med uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.

Spela vidare – en antologi om vad som får unga att fortsätta ingår i 2012 års uppföljning av statens stöd till idrotten.

Beställningar:

SISU Idrottsböcker

www.sisuidrottsbocker.se

Telefon: 040-660 66 67

Fax: 040-660 66 70

E-post: info@sisuidrottsbocker.se

Kontaktuppgifter till förlaget:

SISU Idrottsböcker

Idrottens Hus

114 73 Stockholm

Besöksadress: Fiskartorpsvägen 15 A

Telefon: 08-699 60 00

Fax: 08-699 62 26

E-post: info@sisuidrottsbocker.se

© **Centrum för idrottsforskning 2013:2**

Redaktion och projektledning: Christine Dartsch & Johan Pihlblad

Språkgranskning: Björn Gustavsson

Formgivning: Catharina Grahn, ProduGrafia

Foton: Bildbyrå

Tryck: Davidsons Tryckeri AB, Växjö 2013

ISBN: 978-91-979562-8-4

Författarna

Karin Redelius är docent i pedagogik vid Gymnastik- och idrottshögskolan och forskar kring den föreningsdrivna barn- och ungdomsidrotten. Kapitlet med titeln *Att vilja och kunna fortsätta* handlar dels om föreningarnas förutsättningar att bedriva en bra barn- och ungdomsidrott, dels om vilka möjligheter som unga personer har att ta del av det som föreningarna erbjuder.

Susanna Hedenborg är professor i idrottsvetenskap och docent i ekonomisk historia vid Malmö högskola. I sitt bidrag gör hon en internationell utblick mot våra nordiska grannländer och Australien och visar att det finns flera vägar till en god barn- och ungdomsidrott. Kapitlet har rubriken *På jakt efter den goda idrotten*.

Britta Thedin Jakobsson är högskoleadjunkt och doktorand i idrottsvetenskap vid Gymnastik- och idrottshögskolan och bedriver ett forskningsprojekt om vilka ungdomar som fortsätter att föreningsidrotta långt upp i åldrarna – och varför. I bidraget *”Därför vill vi fortsätta”* redovisar hon resultatet från ett stort antal intervjuer med ungdomar – både de som är aktiva och de som har slutat.

Kim Wickman är lektor i pedagogik vid Umeå universitet och forskar kring funktionsnedsättning och idrott ur ett genusperspektiv. I bidraget *Unika och lika* ger hon en inblick i unga rörelsehindrades upplevelser och erfarenheter av idrott under barn- och ungdomsåren och diskuterar hur idrottsrörelsen och skolan kan möta barns och ungas olikheter.

Carl Johan Sundberg är professor i molekylär och tillämpad arbetsfysiologi vid Karolinska Institutet. Där leder han forskning om hur träning påverkar muskulaturen och om mekanismerna bakom det positiva med fysisk aktivitet. Kapitlet *De onödiga avhopp* handlar om unga som slutar på grund av skador eller för att de saknar de rätta fysiologiska förutsättningarna.

Håkan Larsson är professor i idrott med inriktning utbildningsvetenskap vid Gymnastik- och idrottshögskolan. I sitt bidrag har han studerat utvärderingarna av regeringens stora satsning på barn- och ungdomsidrott – Idrottslyftet. I kapitlet *Konsten att stänga dörren* redogör han för vad idrottsrörelsen har gjort för att behålla sina unga medlemmar och söker efter goda exempel.

Johan R Norberg är docent i idrottsvetenskap vid Malmö högskola och utredare vid Centrum för idrottsforskning. Hans forskning rör framför allt idrottspolitik och idrottshistoria. I bidraget *När kontraktet bryts* diskuterar Johan vad det innebär att bedriva barn- och ungdomsidrott i enlighet med FN:s barnkonvention – och vilka insatser som görs inom idrottsrörelsen för att främja och försvara ett barnrättsperspektiv.

Innehåll

Förord	7
<i>Johan R Norberg</i>	
Spela vidare en inledning.....	9
<i>Karin Redelius</i>	
Att vilja och kunna fortsätta om idrottens utformning och tillgänglighet	19
<i>Susanna Hedenborg</i>	
På jakt efter den goda idrotten lärdomar från Norden och Australien.....	43
<i>Britta Thedin Jakobsson</i>	
"Därför vill vi fortsätta" om glädje, tävling och idrottsidentitet	59
<i>Kim Wickman</i>	
Unika och lika erfarenheter hos unga vuxna med rörelsenedsättning	85
<i>Carl Johan Sundberg</i>	
De onödiga avhoppet om skador och kroppslig mognad	109
<i>Håkan Larsson</i>	
Konsten att stänga dörren strategier för att få unga att vilja fortsätta.....	123
<i>Johan R Norberg</i>	
När kontraktet bryts om idrott som inte ser till barnets bästa	153

På jakt efter den goda idrotten

lärdomar från Norden och Australien

Av Susanna Hedenborg

Var hittar man den goda barn- och ungdomsidrotten? Finns den i Sverige eller fungerar den bättre någon annanstans? Som jag ser det går det att utveckla idrotten i vårt land genom att lära sig av hur den är organiserad i andra länder. Mot den bakgrunden kommer det här kapitlet att handla om idrottens utformning och barns rättigheter i våra nordiska grannländer och i Australien. Genomgången visar att olika länder har valt olika sätt att arbeta och att det finns flera vägar till en god idrott.

Eurobarometern är en regelbundet återkommande opinionsundersökning om EU-medborgarnas åsikter i olika frågor. I Eurobarometern för *Sport and physical activity* från år 2009 framkommer det att invånarna i de nordiska länderna är de inom EU som i högst grad engagerar sig frivilligt inom idrotten. I Sverige och Finland svarar 18 procent att de gör det och i Danmark 15 procent.¹ Det avspeglar sig även i barn- och ungdomsverksamheten i dessa länder i form av en stark föreningsidrott. I till exempel Australien, som i likhet med de nordiska länderna är en nation där idrott har stor betydelse för befolkningen, är graden av frivilligarbete lägre och föreningsidrotten har en svagare ställning. Här spelar istället idrotten i skolan och aktiviteterna i idrottsklubbar en större roll.

Likheterna inom Norden och skillnaderna gentemot Australien är intressant att ha som en utgångspunkt för en diskussion om den goda barn- och ungdomsidrotten. Men det finns även skillnader mellan de nordiska länderna som är värda att beakta. I artikeln *Sport for children and youth in the Scandinavian countries* vi-

¹ European Kommission (2010). *Sport and Physical Activity*. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_334_en.pdf. (Hämtad 18 oktober 2012).

sar författarna att barn- och ungdomsidrotten skiljer sig åt mellan länderna trots att de (i det här fallet skandinaviska länderna) utifrån sett har en homogen kultur och organiserar idrotten på ett liknande sätt.²

Idrottens organisering i Norden och Australien

I Danmark är barn- och ungdomsidrotten inom frivilligsektorn framför allt organiserad inom det danska idrottsförbundet (Dansk Idræts-Forbund) och det danska gymnastikförbundet (Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger). Dansk Idræts-Forbund är en paraplyorganisation med cirka 13 000 idrottsföreningar inom 57 specialidrottsförbund. Där ingår även Danmarks Olympiske Komité. Gymnastikförbundet har cirka 5 000 medlemsföreningar. Förutom dessa organisationer finns det idrottsaktiviteter inom den danska ungdomsstyrelsen (Dansk Ungdoms Fællesråd), den danska Korpen (Dansk Firmaidrætsforbund), Team Danmark (som är koncentrerat på elitidrott) och andra mindre organisationer.³ Under senare år har de kommersiella idrottsalternativen för barn och ungdomar ökat i Danmark, men enligt en undersökning av danskarnas idrottsvanor väljer de flesta fortfarande att organisera sig i en förening. Hela 77 procent av de unga anger att de är medlemmar i en förening och 90 procent av idrottsaktiviteterna genomförs i en förening. Dessutom har det under senare år växt fram andra verksamheter för att öka barns och ungas idrottande, bland annat projekt där idrottsrörelsen arbetar tillsammans med kommuner, skolor och barnomsorgsinstitutioner.⁴ En stor andel barn och ungdomar utövar även aktiviteter på egen hand (63 procent), en tredjedel (29 procent) idrottar i SFO (Skole Fritids Ordninger), en fjärdedel (24 procent) i ”andra sammanhang” och bara en dryg tiondel (14 procent) i privat regi. Undersökningen visar även att det skiljer sig mellan olika idrotter huruvida barn och ungdomar idrottar i en förening eller på annat sätt. Av dem som håller på med fotboll och simning anger cirka hälften att de gör det i en förening. I gymnastik är den andelen ännu större, medan de som ägnar sig åt jogging eller trampolin i första hand gör det på egen hand.⁵

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) är paraplyorganisationen för norsk föreningsidrott. NIF har cirka två miljoner medlemmar.⁶

2 Stöckel Toftegaard, J. m.fl. (2010). ”Sport for children and youth in the Scandinavian countries”. I *Sport in Society*, s. 625.

3 Ibid, s. 629–631.

4 Ibid; se även Danmarks Idrætsforbund og Olympisk Komite (2007). *Fra børnehave til idrætsbørnehave*.

5 Stöckel Toftegaard, J. (2010); Pilgaard, M. (2008). *Danskernes motions- og sportsvaner 2007*, s. 27–30; Pilgaard, M. (2009). *Sport og motion i danskernes hverdag*, s. 8.

6 Stöckel Toftegaard, J. (2010); Ingebrigtsen, J. E. m.fl. (2010). *Barns idrettsdeltagelse i Norge*.

I Norge finns det endast några få kommersiella alternativ till den föreningsdrivna barn- och ungdomsidrotten.⁷ Det som finns är några dansstudior, men forskare beskriver dem snarare som undantag – och betonar att det inte finns några uppgifter om privata aktörer för barn och unga inom idrotten före år 1990.⁸

I Finland organiseras idrotten inom paraplyorganisationen Finlands Idrott (*Suomen Liikunta ja Urheilu*). Förbundet bildades först år 1993 efter det att den finländska idrottsrörelsen strukturerades om. Tidigare var Finlands Riksidrottsförbund, Arbetarnas Idrottsförbund i Finland, Finlands Bollförbund och det svensk-språkiga Finlands Svenska Idrott separata centralorganisationer. Det är intressant att notera att Finlands Idrott, till skillnad från till exempel Riksidrottsförbundet (RF) i Sverige, inte har någon lång historia. Det kan vara en förklaring till varför specialidrottsförbunden i Finland fortfarande har stor makt över hur den egna idrotten ska organiseras. Förbundet Finlands Idrott har 130 medlemsorganisationer: 72 specialidrottsförbund, distriktsorganisationer, arbetarnas idrottsorganisationer, svenskspråkiga idrottsorganisationer, idrottsorganisationer för elever och studerande, motionsorganisationer, specialidrottsorganisationer, Finlands Olympiska Komité och Ung i Finland, som startade år 1987 och är en oberoende organisation som ska främja barn och ungas hälsa.⁹ Dessutom ingår en rad stödmedlemmar, till exempel Allergi- och Astmaförbundet, Finlands agilityförbund och Centralförbundet för mental hälsa.

Trots skillnader mellan de nordiska länderna är det alltså tydligt att idrotternas organisering i föreningar binder länderna samman. Australien har andra sätt att organisera barn- och ungdomsidrotten. För det första finns så kallad skolidrott, som liknar den som finns i USA. Det är idrottsaktiviteter som anordnas utanför den vanliga idrottsundervisningen i skolan. De kan hållas på skoltid och ofta under en idrottseftermiddag. Det finns även skolidrott efter skoltid eller under helgerna. De lärare som väljer att engagera sig i dessa aktiviteter gör det oftast utanför sin ordinarie arbetstid. Skolidrotten är organiserad under Australian Schools Sport Council som lyder under Australian Education Systems Officials Committee.¹⁰

I Australien finns även idrottsklubbar. Precis som i de nordiska länderna drivs de ofta med hjälp av ideella insatser från föräldrar och syskon. Tränare och lagledare kan i vissa fall vara betalda. Det finns cirka 35 000 idrottsklubbar i 140 olika idrotter. Klubbarna ingår i idrottsorganisationer från lokal till regional och

7 Stöckel Toftegaard, J. (2010).

8 Ibid.

9 Finlands Idrott. http://www.slu.fi/sve/finlands_idrott/. (Hämtad 21 oktober 2012).

10 Oldenhove, H. (1996). "Australia". I P. De Knop (Red.), *Worldwide trends in youth sport*.

nationell nivå. De flesta av klubbarna är inriktade på en idrott och engagerar allt från femåringar till äldre idrottare. Enligt en studie från mitten av 1990-talet är de flesta idrottsklubbarna snarare inriktade på tävling än på rekreation.¹¹ I Australien finns även kommersiella alternativ, som till exempel gymverksamhet.¹²

På nationell nivå stödjer och utvecklar Australian Sport Commission (ASC) idrotten. ASC startades år 1985 och verkar sedan 1989 under lagen *the Australian Sports Commission Act*. Organisationen leds av en styrelse av kommissionärer, som lyder under idrottsministern. Förutom att stärka idrotten finansiellt och organisatoriskt ansvarar ASC för flera skolidrottsprogram över hela Australien.¹³ I början av 1990-talet gjorde ASC en undersökning för att studera relationen mellan landets två olika sätt att arrangera barn- och ungdomsidrott. Studien visade att organisationssätten var beroende av varandra och delvis komplementära. Till exempel visade sig skolidrotten vara ett viktigt sätt för de elever som inte hade en engelskspråkig bakgrund att börja med idrottsaktiviteter.¹⁴

Idrott och fysisk aktivitet bland barn och unga

I de nordiska länderna är det relativt sett vanligt att ägna sig åt fysisk aktivitet och idrott, medan aktivitetsgraden är något lägre i Australien. I Sverige anger 22 procent att de idrottar regelbundet fem gånger i veckan eller mer. Det är inte helt lätt att förstå vad idrott innebär eftersom de samlande begrepp som används i undersökningen är ”exercise and play sport”. Av de personer i Sverige och Finland som blivit tillfrågade om sina motionsvanor svarar 72 procent att de motionerar regelbundet en gång i veckan eller mer. I Danmark svarar 64 procent samma sak. Medeltalet för övriga inom EU är 40 procent.¹⁵ Varför är då aktivitetsgraden så hög i de nordiska länderna? Ett skäl kanske kan vara idrottens organisering. Aktivitetsgraden är generellt högre i de länder där idrotten baseras på frivilligt arbete. Eurobarometern visar även att de länder med lägst andel frivilligarbete inom idrotten har lägst idrottsaktivitet (Polen, Grekland, Portugal och Italien).¹⁶

Det finns självklart även andra skäl till den höga aktivitetsgraden. Förutom att de nordiska länderna kännetecknas av att ha en generell välfärdsmodell och en

11 Ibid.

12 Lavery, J. m.fl. (2010). ”Going to the gym”, I undersökningen understryks hur klasstillhörigheten påverkar tillgången till de privata alternativen, att unga önskar mer flexibla tider för att upprätthålla fysisk aktivitet och att upplevelsen av idrotten i skolan spelar stor roll för ungas fortsatta aktivitet.

13 Australian Sports Commission. <http://www.ausport.gov.au/>. (Hämtad 21 oktober 2012).

14 Oldenhove, H. (1996). s. 245–248.

15 European Kommission (2010). Irland toppar Eurobarometern. Där anger 23 procent av befolkningen att de idrottar regelbundet fem gånger i veckan eller mer.

16 Ibid.

breddidrottsideologi¹⁷, ligger de i topp när det gäller jämställdheten mellan män och kvinnor.¹⁸ Den höga graden av jämställdhet är en trolig orsak till att många kvinnor deltar inom den nordiska idrotten och därigenom påverkar aktivitetsgraden på ett positivt sätt. Jämlikheten i ett samhälle spelar också roll. Vad gäller de danska idrottsvanorna är det tydligt att deltagandet bland annat skiljer sig åt beroende på social klass, etnicitet, bostadsort, huruvida man bor tillsammans med båda sina föräldrar och familjens utbildningsnivå.¹⁹ En studie av hur föräldrar i Australien ser på barn- och ungdomsidrotten visar också att hushållets ekonomi, om man bor i en stad eller på landsbygden och avståndet till idrottsanläggningar har stor betydelse för aktivitetsgraden.²⁰ En annan studie visar att det även finns skillnader mellan olika regioner i landet och att organisationen av idrotten i skolan har betydelse för barns och ungdomars idrottande.²¹

Det är självklart svårt att göra mätningar av deltagande i idrott och fysisk aktivitet. Ett problem ligger i hur man definierar idrott. Eurobarometern utgår från vilken aktivitetsgrad som de tillfrågade personerna själva anger. Det gäller även undersökningen av de danska idrottsvanorna. Studier visar att det finns en tendens till att personer överdriver sina idrottsvanor.²² Andra problem, som lyfts i en norsk undersökning, är att man saknar viktig information om specifika åldersgrupper. Forskarna visar att det till exempel är stora skillnader mellan sex- och tolvåringar, ändå är det den åldersgruppen som pekas ut som den mest idrottsaktiva. En annan sak som forskarna understryker är att aktivitetsgraden inte säger något om aktiviteternas kvalitet.²³

Idrott i Danmark, Norge, Finland och Australien

Idrottsaktiviteten i Danmark

I Danmark räknar man med att cirka 500 000 barn och ungdomar är aktiva inom idrotten. Andelen aktiva inom idrottsrörelsen har dessutom ökat sedan slutet av 1970-talet, från 59 procent av alla i gruppen 9–12 år till 71 procent år 2004.²⁴

17 Collins, M. (2010), "From 'sport for good' to 'sport for sport's sake'". I *International Journal of Sport Policy*, vol. 2, nr. 3, s. 367–379.

18 World Economic Forum. *The Global Gender Gap Report*. (2011). http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2011.pdf. (Hämtad 20 oktober 2012).

19 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 9; Pilgaard, M. (2009).

20 Hardy, L. m.fl. (2010). "Parental perceptions of barrier's to children's participation in organised sport in Australia". I *Journal of pediatrics and child health*, 46, s. 197–203.

21 Lee, J. (2010). "Focus on the outback", I J. Wright (Red.), *Young People, Physical activity and the Everyday*.

22 Pilgaard, M. (2009). s. 15–22.

23 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 9.

24 Støckel Toftegaard, J. (2010).

Gruppen 7–12 år är den mest aktiva. Det finns även andra beräkningar som pekar på att cirka 84 procent av alla barn och unga ägnar sig åt idrott och fysiska aktiviteter. När det gäller gruppen 13–15 år har istället andelen aktiva minskat.²⁵ Samtidigt använder unga som idrottar i den äldre åldersgruppen mer tid till idrott.²⁶ Statistiken visar att fler flickor än pojkar är aktiva, men den visar även att pojkarna använder mer tid till sin idrott än flickorna.²⁷ Samtidigt har de inaktiva ökat i antal, vilket bland annat förklaras av att färre barn cyklar till skolan. Det gäller framför allt de lite äldre barnen där en polarisering är tydlig mellan de som cyklar och de som inte gör det.²⁸

De mest populära sporterna för barn och unga i Danmark är fotboll, simning och gymnastik.²⁹ Bland flickorna är simning, gymnastik och fotboll populärast, medan det för pojkarnas del är fotboll, simning och badminton.³⁰

Utvecklingen i Norge

Även i Norge är cirka 500 000 barn och unga medlemmar i en idrottsförening.³¹ Det motsvarar 70–80 procent av alla barn och unga i landet.³² En undersökning visar att antalet idrottsaktiva har ökat och barn är mer aktiva nu än för 10–20 år sedan. Åldersgruppen 6–12 år är de mest aktiva och pojkarna är mer aktiva än flickorna.³³ Den mest populära sporten i Norge är fotboll, både bland pojkar och bland flickor. För flickorna kommer sedan handboll och ridsport. För pojkarna är skidåkning den näst mest populära idrotten och golf kommer på tredje plats.³⁴ Undersökningen visar även att de äldre barnen idrottar i mindre grad, precis som är fallet i andra länder, men att de som är aktiva idrottar mer när de blir äldre.³⁵ Det finns även skillnader i aktivitet som kan kopplas till socioekonomiska faktorer. Studien pekar på att barn i låginkomstgrupper deltar i idrotten i lägre utsträckning än andra barn.³⁶

I Norge finns även så kallade Idrettsskoler, som kan startas av en eller flera idrottsföreningar tillsammans. Ungefär tio procent av de föreningsidrottande barnen är

25 Pilgaard, M. (2008). s. 7 och 21; Pilgaard, M. (2009). s. 27

26 Pilgaard, M. (2008). s. 7.

27 Pilgaard, M. (2009). s. 28 och 34.

28 Støckel Toftegaard, J. (2010); Pilgaard, M. (2008). s. 7.

29 Pilgaard, M. (2008). s. 21–26.

30 Støckel Toftegaard, J. (2010); Pilgaard, M. (2008). s. 26.

31 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 7; Støckel Toftegaard, J. (2010). s. 632–634.

32 Støckel Toftegaard, J. (2010). s. 632–634; Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 14.

33 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 7

34 Støckel Toftegaard, J. (2010). s. 632–634; Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 8.

35 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 10.

36 Ibid, s. 11.

aktiva i sådana idrottsskolor. Tanken bakom dem är att skapa ett varierat idrottsutbud för barn till och med tolv år där barnen ska få utveckla sig fysiskt, psykiskt och socialt samt få möjligheter att prova många olika idrotter. Barnen i den största gruppen är mellan sex och åtta år. I den är ungefär lika många flickor (26 000) som pojkar (30 000) aktiva.³⁷ Under senare år har det norska idrottsförbundet NIF även försökt pröva modeller där idrotten samarbetar med andra, såsom skolans SFO-ordning (Skolefritidsordning). Exempel på det är projekten Il@skolen, Aktiv oppvekst och BBO-prosjektet.³⁸

Aktiviteten i Finland

Organisationen Ung i Finland organiserar den finska barn- och ungdomsidrotten. Verksamheten omfattar daghem (125 000 barn och 23 000 förskolepedagoger), skolor (180 000 elever och 10 000 lärare) och idrottsföreningar (110 000 barn och unga samt 15 000 instruktörer). Nästan hälften av alla unga mellan 7 och 18 år i Finland är aktiva i en idrottsförening.³⁹ Aktivitetsgraden är som högst bland tolvåringar och pojkar är mer aktiva än flickor.⁴⁰ De vanligaste idrotterna för pojkar är fotboll och ishockey, medan de vanligaste idrotterna för flickor är gymnastik, friidrott och volleyboll.

Australien skiljer sig åt

I Australien är aktivitetsgraden, som redan påpekats, lägre än i de nordiska länderna. Förutom idrotten i skolan, som anses vara viktig för den fysiska aktiviteten generellt sett, är två tredjedelar av alla barn mellan 5 och 14 år aktiva i organiserade idrottsaktiviteter utanför skoltid.⁴¹ Andelen aktiva har ökat från 64 procent till 67 procent mellan år 2000 och 2003. En stor del av ökningen förklaras av att fler flickor är aktiva och att fler i gruppen 5–8 år deltar i organiserad idrott. Det har även skett en ökning av hur ofta barnen tränar och den tid som de lägger ner på organiserad idrott, från 5,2 timmar år 2003 till 6,4 timmar 2006. Ökningen gäller både för gruppen 9–11 år och för flickor i alla åldersgrupper. Den idrott som ökade mest var simning. Bland pojkarna var fotboll, simning och australisk fotboll (Australian rules football) de mest populära idrotterna. För flickorna var dans, simning och så kallad korgboll (netball) populärast. En undersökning visar

37 Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/idrettskole/Sider/Idrettsskole.aspx>. (Hämtad 18 oktober 2012).

38 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s 20.

39 Nuori Suomi. *Släpp glädjen loss*. http://www.nuorisuomi.fi/files/ns2/Nuori%20Suomi_PDF/ruo_nusu_esite_netti.pdf. (Hämtad 19 oktober 2012).

40 Laakso, L. m.fl. (1996). "Finland". I P. De Knop (Red.), s. 131.

41 Hardy, L. (2010).

att idrottsdeltagandet skiljer sig åt i olika delar av Australien.⁴² Den australiska studien pekar ut några möjliga åtgärder för att komma runt en del av de barriärer som hindrar unga från att idrotta. Förutom att ta reda på hur kostnader, tid och boendeort påverkar barns aktivitet föreslår forskarna ett slags sportbibliotek (sporting libraries) där barn skulle kunna låna till exempel skor, som är en dyr utgift enligt föräldrarna.⁴³

Att Australien skiljer sig från de nordiska länderna när det gäller aktivitetsgraden bland barn och unga har troligtvis flera förklaringar. Idrottens organisering är till exempel annorlunda, liksom undersökningarna som uppgifterna om aktivitetsgrad är hämtade från. Andra studier visar dessutom att organiseringen av idrott i föreningar verkar hänga samman med högre aktivitetsgrad. Även grad av välfärd och jämställdhet spelar säkert roll. Självklart har även mätmetoden en betydelse för hur likheter och skillnader kan jämföras. Forskarna bakom en studie av barns och ungas fysiska aktivitet i Australien menar att skolan ges en mycket viktig roll.⁴⁴ Kanske hade utfallet av studien blivit ett annat om idrotten i skolan varit i centrum för undersökningen.

Förändra med reglering eller goda exempel? – Norge och Australien

I följande avsnitt ska jag jämföra hur man har arbetat med att försöka uppnå den goda barn- och ungdomsidrotten i Norge respektive Australien. Tydligt är att myndigheter och idrottens organisationer i båda länderna har uppmärksammat och tagit till sig barnkonventionens principer om hur en god barndom ska se ut, även om arbetsmetoderna är helt olika. Medan myndigheter och idrottsorganisationer i Norge har reglerat barn- och ungdomsidrotten och möjliggjort sanktioner mot dem som bryter mot reglerna har motsvarigheterna i Australien snarare arbetat med goda exempel.

Riktlinjer för all norsk barnidrott

Inledningsvis är det viktigt att påpeka att införandet av styrdokumentet *Idrottens barnrättigheter* innebär att idrottsrörelsen i Norge har gått längre än i andra länder för att reglera idrotten. Rättigheterna är sammanfattade i sju punkter som

42 Australian Bureau of Statistics (2007). *Children's Participation in Organised Sport*. http://www.ausport.gov.au/__data/assets/pdf_file/0011/276914/ABS_-_Childrens_participation_in_organised_-_2003_-_2006.pdf. (Hämtad 18 oktober 2012).

43 Hardy, L. (2010).

44 Lee, J. (2010).

är direkt kopplade till barnkonventionen. Brott mot dessa rättigheter kan leda till sanktioner.

Redan år 1976 antogs riktlinjer för barnidrotten i Norge vid Idrettstinget. De fokuserade på råd om allsidig träning och på att göra om reglerna för vuxnas idrottsutövande och anpassa dem till barnidrotten.⁴⁵ Utifrån dessa regler arbetade NIF sedan vidare och år 1987 antog Idrettstinget en aktionsplan och nya riktlinjer för all norsk barnidrott. Där underströks vikten av att stödja barns fysiska, psykiska och sociala utveckling liksom av att introducera barn till flera olika idrotter. Riktlinjerna omfattar framför allt åldersgrupperna 5–7 år, 8–10 år och 11–12 år. En bakomliggande tanke var att det var särskilt barn i dessa åldrar som för sin utveckling skulle ägna sig åt flera olika idrotter.⁴⁶

År 2007 antogs reviderade riktlinjer och nu är det *Idrettens barnerettigheter och Bestemmelser om barneidrett* som är styrdokumentet för norsk barn- och ungdomsidrott.⁴⁷ Studier visar att betoningen på rättighetsperspektivet är hårdare i dessa dokument än i tidigare texter, medan leken inte är lika starkt poängterad.⁴⁸ I *Idrettens barnerettigheter* står det att rättigheterna uttrycker de värderingar som ska vara gällande för alla barn i idrotten. Med barn avses de upp till tolv år. Bestämmelserna omfattar rättighet till: trygghet, trivsel, möjlighet att påverka, möjlighet att välja idrott och träningsmängd och möjlighet att bestämma om man vill tävla eller inte. I bestämmelserna ingår även att idrotten ska ske på barnens premisser. I texten understryks att alla som sysslar med barnidrott ska följa samma utvecklingsschema och att största möjliga rörelsevariation genom allsidig träning är ett viktigt mål. Barnidrott för dem mellan fem och sju år ska kännetecknas av lek och allsidiga aktiviteter som stimulerar barnens utveckling. Från det att barnet fyller sex år får barnet delta i lokala tävlingar och idrottsengagemang i det egna idrottslaget. Även i åldersgruppen åtta till nio år ska aktiviteterna vara allsidiga och barnen ska dessutom bli introducerade till olika idrotter. I tio- till tolvårsåldern ska barn fortsätta att engageras i olika aktiviteter, men bestämmelserna tillåter en viss specialisering. Från det att ett barn fyller elva år får barnet delta i regionala tävlingar och idrottsarrangemang, och det är först från den åldern som det är tillåtet med resultatlistor och tabeller eller liknande. Först från

45 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 20.

46 Sisjord, M-K. m.fl. (1996). "Norway". I P. De Knop (Red.), s. 172.

47 Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. *Barnidrett*. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/Sider/barneidrett.aspx>. (Hämtad 18 oktober 2012); Tollånes, I. *Rapport till generalsekretären i NIF (2007)*; Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (2009). *Idrettens barnerettigheter og Bestemmelser om barnidrett*. Begrunner, kommentarer, case og noen utdypning.

48 Ingebrigtsen, J. E. (2010). s. 20.

trettonårsåldern får barn delta i norska, nordiska eller internationella mästerskap eller cuper.⁴⁹

I styrdokumentet för barnidrotten understryks att det inte går att söka dispens från dessa bestämmelser. Dessutom står det att tränare, ledare och föräldrar är ansvariga för att bestämmelserna omsätts i praktiken. Specialidrottsförbunden har i uppgift att utveckla bestämmelserna för sina vidkommanden men grundtankarna i bestämmelserna får inte ändras. En grundläggande tanke är att det ska gå att genomföra bestämmelserna med hjälp av information – om det inte går finns det möjlighet att genom anmälan och strafflagen vidta sanktioner.⁵⁰ Inrättandet av idrottsskolor måste ses som en konkret åtgärd för att leva upp till riktlinjerna och bestämmelserna, eftersom idrottsskolornas verksamhet fokuserar allsidig träning och barns möjligheter att prova många olika idrotter.⁵¹ Styrdokument till trots visar forskning att praxis kan se annorlunda ut. En studie av några idrottslag visar att förutom i de fall där barnidrottsbestämmelserna följs, finns det fall där barnidrottsbestämmelserna helt frånvarande och i andra finns det en formell relation.⁵² Det finns även exempel på att barn fått dispens för att elitidrotta. Forskare har även pekat ut privata initiativ inom barnidrotten som framtida hot mot barnidrottsbestämmelserna.⁵³

Australien väljer konkreta hjälpmedel

I Australien har ASC infört något som kallas *National Junior Sport Policy* som innehåller rekommendationer om barnidrotten. Där står att barn inte ska delta i tävlingsidrott innan de är i åldern åtta till tio år. Istället ska idrotten vara lekfull och allsidig. Därefter kan de börja med tävlingsidrott om den är anpassad till barnens mognad. I policyn understryks särskilt att barn som blir besvikna för att de till exempel upplever sig som sämre än andra har lättare sluta med idrottsaktiviteterna. Därför måste det finnas hjälp med att hantera besvikelser. ASC har också utvecklat dokument för hur denna allsidiga träning kan se ut, liksom hur man kan lära barn att hantera besvikelser. Barn- och ungdomsidrotten förväntas även verka innanför det som kallas för *Junior Sport Framework (JSF)*, vilket är

49 Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. *Bestemmelser om barnidrett*. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/bestemmelserogrettigheter/barnebestemmelser/Sider/default.aspx>. (Hämtad 18 oktober 2012).

50 Ibid.

51 I en text om den svenska barn- och ungdomsidrotten från föreslår professor L-M Engström att just idrottskolorna kan vara ett sätt att få mer allsidiga aktiviteter inom barnidrotten i Sverige. Engström, L-M. (1996). "Sweden". I P. De Knop (Red.).

52 Skilles, E (2009). "Idrettslagets praxis versus sentralö idrettspolitik". I B.Enjolras (Red.) *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk*. s. 146-163.

53 Skirstad, B (2011). "Barneidrett som politikk og praksis", I D. Hanstad (Red.) *Norsk idrett*. s. 33–51.

en resurs för att stödja alla idrottsorganisationer i deras strävan efter att bygga en trygg, rolig och inkluderande barnidrott.⁵⁴ JSF tar fram och tillgängliggör forskningsartiklar om barnidrotten. De tar även fram riktlinjer för hur barnidrotten ska fungera. Förutom det har de dessutom skapat en slags verktygslåda som ska underlätta det praktiska arbetet.⁵⁵ Verktygslådan innehåller ett exempel på hur en organisation kan skriva en barnidrottspolicy och olika checklistor för idrottsklubbar och idrottsorganisationer, med hjälp av vilka det går att utvärdera om verksamheten följer riktlinjerna för barnidrotten. Checklistorna innehåller även kolumner där man kan fylla i när målen ska vara uppfyllda, om de inte är det och vem som är ansvarig för att de uppfylls. Genom att konkretisera målen med tidsaspekt och ansvarig går de att följa upp, i motsats till mål som mer allmänt hållna (jämför RF:s dokument *Idrotten vill*).

Flera vägar till en god idrott

I RF:s idéprogram *Idrotten vill* betonar den svenska idrottsrörelsen att barnet ska sättas i centrum och att det är barns behov, intresse och mognad som ska vara styrande idéer för barn- och ungdomsidrotten. Idéprogrammet handlar även om att barn ska lära sig gemenskap och demokrati samt lockas till att fortsätta idrotta för att lägga grunden för ett hälsosamt liv. Det här är ideal som ligger nära de principer som finns i barnkonventionen från år 1989. Idealen ligger även nära de som gäller för barnidrotten i de nordiska länderna och i Australien.

I Sverige har RF valt att arbeta med riktlinjer som uttrycker dessa ideal och värderingar. Det påminner om det sätt som andra länder arbetar med särskilda program och riktlinjer. Exempel på samordning av sådana program är aktiviteterna inom Ung i Finland. När det gäller att ge riktlinjer har man valt att arbeta på olika sätt i de olika länderna, inte minst när det gäller utvärdering och uppföljning. I till exempel Australien rekommenderas idrottsklubbarna och organisationerna att använda sig av mycket specifika checklistor där både tidsplan och ansvarig klagörs. Norge har valt en annan väg och arbetar med bestämmelser som gäller alla barn upp till tolv år. I första hand förlitar idrottsrörelsen sig på att det räcker med information, men de som inte följer bestämmelserna kan få sanktioner. Att det inte riktigt går till så i praktiken visar forskning.

⁵⁴ Australian Sports Commission. *Junior Sport Framework*. http://www.ausport.gov.au/participating/schools_and_juniors/resources/junior_sport_framework. (Hämtad 18 oktober 2012).

⁵⁵ Ibid.

Det finns även flera olika sätt att organisera barn- och ungdomsidrotten. Vilket sätt man väljer kan förstås påverka möjligheterna att utveckla barn- och ungdomsidrotten i linje med idealen samt att följa upp riktlinjer och bestämmelser. Det norska exemplet med idrottsskolor är ett särfall eftersom dessa ska vara direkt inriktade på en särskild åldersgrupp och denna grupps allsidiga aktiviteter. Att Australien har två modeller för att organisera idrotten – skolidrott och idrottsklubbar – gör att det blir synligt vilka möjligheter olika samhällsgrupper har att idrotta i de olika modellerna. I det australiska fallet är skolidrotten väldigt viktig för de grupper som inte anser sig ha råd att låta sina barn delta i en idrottsklubb. Kanske kan dessa olika modeller inspirera det fortsatta arbetet med den svenska föreningsidrotten, som i dag inte når alla grupper. Ytterligare modeller återfinns i Danmark och Finland. Där arbetar man bland annat med idrott och fysisk aktivitet på daghem, vilket är ännu ett exempel på hur barnidrott kan organiseras.

Att barn i olika länder tycker om olika idrotter är tydligt. Fotboll tycks vara den mest populära sporten, dock inte alltid för både pojkar och flickor. För den som arbetar med barn- och ungdomsidrott är det förstås intressant att fundera över vilka idrotter som lockar. Även om viljan är att barnidrotten ska vara allsidig är det kanske svårt att locka barnen med allaktiviteter. Istället kanske man ska använda sig av de mest populära idrotterna och sedan skapa aktiviteter inom dem?

Det här kapitlet har handlat om hur olika länder organiserar barn- och ungdomsidrotten och vilka riktlinjer som finns i respektive land. Det finns förstås många studier som visar att visioner inte alltid omsätts i praktiken.⁵⁶ Andra undersökningar visar att barn, när de når tonåren, slutar med idrott och ägnar sig åt andra aktiviteter. Om det är kvaliteten på barn- och ungdomsidrotten som leder till att de äldre barnen slutar eller om det har helt andra orsaker vill jag lämna osagt.⁵⁷ En fråga som är relaterad till detta är förstås om aktivitetsgraden blir högre eller lägre i verksamheter som följer barnkonventionens ideal. Det skulle kunna vara så att idrottens organisering och reglering ligger nära idealen samtidigt som idrotten inte har några utövare. Det motsatta skulle också kunna vara sant. I det här kapitlet har jag inte försökt att visa hur det fungerar i praktiken eller på verksamheternas egentliga kvalitet. Istället har jag velat presentera att det går att arbeta med barn- och ungdomsidrott på olika sätt. Förhoppningsvis kan några av dessa sätt inspirera till fortsatt arbete med den svenska barn- och ungdomsidrotten.

56 För Sveriges del se t.ex. SOU 2008:59; Redelius, K. (2011). "Idrottens barn – fria från kränkningar?" & Wickman, K. (2011). "Flickor och pojkar med funktionsnedsättning". I *För barnets bästa*.

57 Se t.ex. De Knop, P. (1996); Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, gidder ikke, passer ikke?*; Seippel, Ø. m.fl. (2011). *Ungdom og trening*; Rysensteen gymnasium. http://www.rysensteen.dk/fundanemt/files/Unges_sundhed.pdf. (Hämtad 21 oktober 2012).

Referenser

- Collins, M. (2010). "From 'sport for good' to 'sport for sport's sake' – not a good move for sports development in England?". *International Journal of Sport Policy*, vol. 2, nr. 3, November 2010, s. 367–379.
- De Knop, P. mfl. (1996). *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, gidder ikke, passer ikke?: om frafallet i norsk idrett*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Engström, L-M (1996). "Sweden". I P. De Knop, m.fl. (Red.), *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hardy, L, m.fl. (2010). "Parental perceptions of barrier's to children's participation in organised sport in Australia". *Journal of pediatrics and child health*, 46, s. 197–203.
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (2009). *Idrettens barnrettigheter og Bestemmelser om barnidrett. Begrunner, kommentarer, case og noen utdypning*.
- Ingebrigtsen, J E & Aspvik N P. (2010). *Barns idrettsdeltagelse i Norge: litteraturstudie av barn i idretten*. Trondheim: NTNU samfunnsforskning, Senter for idrettsforskning.
- Laakso, L. Telema, R & Yang, X. (1996). "Finland". I De Knop, m.fl. (Red.), *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Laverty, J. & Wright, J. (2010). "Going to the gym. The new urban 'it' space". I Wright, J. & Macdonald, D. (Red.), *Young People, Physical activity and the Everyday*. New York: Routledge.
- Lee, J. (2010), "Focus on the outback: Australian rural young people's diverse experience of physical activity". I J. Wright m.fl. (Red.), *Young People, Physical activity and the Everyday*, New York: Routledge.
- Oldenhove, H. (1996). "Australia". I P. De Knop, m.fl. (Red.), *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Pilgaard, M. (2008). *Danskernes motions- og sportsvaner 2007: nøgletal og tendenser*. Idrættens Analyseinstitut.
- Pilgaard, M. (2009). *Sport og motion i danskernes hverdag*. København: Idrættens Analyseinstitut.
- Tollånes, I. *Rapport till generalsekretæren i NIF. Evaluering av barnidrettsbestemmelsene*. Oslo 22 januari 2007.
- Redelius, Karin (2011), "Idrottens barn – fria från kränkningar? en internationell utblick om idrott och FN:s barnkonvention". I *För barnets bästa – en antologi om idrott ur ett barnrättsperspektiv*. Centrum för idrottsforskning skrifter 2011:2, s. 11–28.
- Seippel, Ø, Strandbu, Å, & Aaboen Sletten, M. (2011). *Ungdom og trening: endring over tid og sosiale skillelinjer*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Sisjord, M-K. & Kristad, B. (1996). "Norway". I P. De Knop, m.fl. (Red.), *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Skilles, E (2009). "Idrettslagets praksis versus sentralö idrettspolitikk – en problematisering av idrettens instrumentalitet". I B. Enjolras & R. H. Waldahl. *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk*. Oslo: Novus forlag.

- Skirstad, B (2011). "Barneidrett som politikk og praksis". I D. V. Hanstad, m.fl. (Red.) *Norsk idrett. Indre spenning og ytre press*. Oslo: Akilles.
- SOU 2008:59. *Föreningsfostran och tävlingsfostran: en utvärdering av statens stöd till idrotten*.
- Stöckel Toftegaard, J, Strandbu, Å, Solenes, O, Jørgensen, P, & Fransson, K. (2010). "Sport for children and youth in the Scandinavian countries". *Sport in Society*, 13 (4): s. 625–642.
- Wickman, Kim (2011), "Flickor och pojkar med funktionsnedsättning – rättigheter och möjligheter till ett aktivt idrottsliv". I *För barnets bästa – en antologi om idrott ur ett barnrättsperspektiv*, Centrum för idrottsforsknings skrifter 2011:2, s. 41–60.

Elektroniska källor

- Australian Bureau of Statistics. *Australian Social Trends* (1995). <http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/2f762f95845417aecca25706c00834efa/238af4d9f60043coca2570ec00753520!opendocument>. (Hämtad 18 oktober 2012).
- Australian Bureau of Statistics (2007). *Children's Participation in Organised Sport – 2000, 2003, 2006*. http://www.ausport.gov.au/__data/assets/pdf_file/0011/276914/ABS_-_Childrens_participation_in_organised_-_2003_-_2006.pdf. (Hämtad 18 oktober 2012).
- Australian Sports Commission. *Junior Sport Framework*. http://www.ausport.gov.au/participating/schools_and_juniors/resources/junior_sport_framework. (Hämtad 18 oktober 2012).
- Australian Sports Commission. <http://www.ausport.gov.au/>. (Hämtad 21 oktober 2012).
- Danmarks Idrætsforbund og Olympisk Komite (2007). *Fra børnehavn til idrætsbørnehavn*. http://www.idrett.no/tema/barneidrett/bestemmelserogrettigheter/barnerettigheter/Documents/Barneidrettsbestemmelserne%20Brosjyre%20A5_LR_2011.pdf (Hämtad 21 oktober 2012).
- European Kommission. *Sport and Physical Activity* (2010). http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_334_en.pdf. (Hämtad 18 oktober 2012).
- Finlands Idrott. http://www.slu.fi/sve/finlands_idrott/. (Hämtad 21 oktober 2012).
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. *Bestemmelser om barnidrett*. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/bestemmelserogrettigheter/barnebestemmelser/Sider/default.aspx>. (Hämtad 18 oktober 2012).
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/idrettskole/Sider/Idrettskole.aspx>. (Hämtad 21 oktober 2012).
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. *Barnidrett*. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/Sider/barneidrett.aspx>. (Hämtad 18 oktober 2012).
- Nuori Suomi. *Släpp glädjen loss*. http://www.nuorisuomi.fi/files/ns2/Nuori%20Suomi_PDF/ruo_nusu_esite_netti.pdf. (Hämtad 10 oktober 2012).
- Rysensteen gymnasium. http://www.rysensteen.dk/fundanemt/files/Unges_sundhed.pdf. (Hämtad 21 oktober 2012).
- World Economic Forum. *The Global Gender Gap Report*. (2011). http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2011.pdf. (Hämtad 20 oktober 2012).